

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

19. července 2012(*)

„Soudní spolupráce v občanských věcech – Nařízení (ES) č. 44/2001– Příslušnost ve věcech individuálních pracovních smluv – Smlouva uzavřená s velvyslanectvím třetího státu – Imunita zaměstnavajícího státu – Pojem ‚pobočka, zastoupení nebo jiná provozovna‘ ve smyslu čl. 18 odst. 2 – Slučitelnost dohody o určení příslušnosti soudů třetího státu s článkem 21“

Ve věci C-154/11,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg (Německo) ze dne 23. března 2011, došlým Soudnímu dvoru dne 29. března 2011, v řízení

Ahmed Mahamdia

proti

Alžírské demokratické a lidové republiky,

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, A. Tizzano, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, předsedové senátů, A. Rosas, R. Silva de Lapuerta, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, A. Arabadžev, C. Toader (zpravodajka) a C. G. Fernlund, soudci,

generální advokát: P. Mengozzi,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s ohledem na písemná vyjádření předložená:

- za Alžírskou demokratickou a lidovou republiku B. Blankenhornem, Rechtsanwalt,
- za španělskou vládu S. Centeno Huerta, jako zmocněnkyní,
- za Evropskou komisi M. Wilderspinem a A.-M. Rouchaud-Joët, jako zmocněnci,
- za Švýcarskou konfederaci D. Klingelem, jako zmocněncem,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 24. května 2012,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 18 odst. 2 a článku 21 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).
- 2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi A. Mahamdiou, zaměstnaným u velvyslanectví Alžírské demokratické a lidové republiky v Berlíně (Německo), a jeho zaměstnavatelem.

Právní rámec

Mezinárodní právo

Vídeňská úmluva

- 3 Článek 3 odst. 1 Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích uzavřené ve Vídni dne 18. dubna 1961 stanoví:

„Funkcí diplomatické mise je mimo jiné:

- a) zastupovat vysílající stát ve státě přijímajícím;
- b) chránit zájmy vysílajícího státu a jeho příslušníků ve státě přijímajícím v rozsahu dovoleném mezinárodním právem;
- c) vést jednání s vládou přijímajícího státu;
- d) zjišťovat všemi zákonnými prostředky podmínky a vývoj v přijímajícím státě a podávat o nich zprávy vládě vysílajícího státu;
- e) podporovat přátelské vztahy mezi vysílajícím a přijímajícím státem a rozvíjet jejich hospodářské, kulturní a vědecké styky.“

Unijní právo

Nařízení č. 44/2001

- 4 Bod 2 odůvodnění nařízení č. 44/2001 zní takto:

„Určité rozdíly mezi vnitrostátními pravidly pro určení příslušnosti a pro uznávání rozhodnutí ztěžují řádné fungování vnitřního trhu. Je třeba přijmout předpisy, které umožní sjednotit pravidla pro určení příslušnosti v občanských a obchodních věcech [...].“

- 5 Body 8 a 9 odůvodnění tohoto nařízení týkající se ustanovení, která se vztahují na žalované s bydlištěm nebo sídlem ve třetím státě, zní takto:

„(8) Mezi řízeními, na něž se toto nařízení vztahuje, a územími členských států, pro která je toto nařízení závazné, musí existovat vztah. Proto by společná pravidla pro určení příslušnosti měla být v zásadě používána v případech, kdy má žalovaný bydliště [nebo sídlo] v některém z těchto členských států.“

(9) Žalovaný, který nemá bydliště [nebo sídlo] v některém z členských států, je především subjektem vnitrostátních pravidel pro určení příslušnosti použitelných na území členského státu, kde se koná řízení, a žalovaný, který má bydliště [nebo sídlo] v některém ze členských států, pro který toto nařízení není závazné, by měl nadále podléhat [Úmluvě o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32) ze dne 27. září 1968, ve znění úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě (dále jen ‚Bruselská úmluva‘)].“

- 6 Bod 13 odůvodnění tohoto nařízení týkající se mimo jiné pravidel pro určení příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv, zní takto:

„Pokud se týče pojištění, spotřebitelských a pracovních smluv, měla by být slabší strana chráněna pravidly pro určení příslušnosti, která jsou jejím zájmem příznivější než obecná pravidla.“

- 7 Článek 1 odst. 1 nařízení č. 44/2001 vymezuje věcnou působnost tohoto nařízení následujícím způsobem:

„Toto nařízení se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. Nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní.“

- 8 Co se týče žalob podaných proti osobě, která má bydliště nebo sídlo ve třetím státě, čl. 4 odst. 1 tohoto nařízení stanoví:

„Nemá-li žalovaný bydliště [nebo sídlo] na území některého členského státu, určuje se příslušnost soudů každého členského státu podle jeho vlastních právních předpisů, s výhradou článků 22 a 23.“

- 9 Článek 5 odst. 5 uvedeného nařízení stanoví, že osoba, která má bydliště nebo sídlo na území některého členského státu, může být žalována v jiném členském státě, „jedná-li se o spor vyplývající z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny, u soudu místa, kde se tyto složky nacházejí“.

- 10 Oddíl 5 kapitoly II nařízení č. 44/2001, který je tvořen články 18 až 21, stanoví pravidla pro určení příslušnosti ve sporech, jejichž předmětem jsou individuální pracovní smlouvy.

- 11 Článek 18 nařízení č. 44/2001 zní takto:

„1. Ve věcech týkajících se individuálních pracovních smluv se příslušnost určuje podle tohoto oddílu, aniž jsou dotčeny článek 4 a čl. 5 bod 5).“

2. Nemá-li zaměstnavatel, se kterým zaměstnanec uzavřel pracovní smlouvu, bydliště [nebo sídlo] na území členského státu, avšak má v některém členském státě pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu, je s ním při sporech vyplývajících z jejich provozu jednáno tak, jako by měl bydliště [nebo sídlo] na území tohoto členského státu.“

- 12 Článek 19 tohoto nařízení stanoví:

„Zaměstnavatel, který má bydliště [nebo sídlo] na území některého členského státu, může být žalován

1. u soudů členského státu, v němž má bydliště [nebo sídlo] nebo
2. v jiném členském státě:
 - a) u soudu místa, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci, nebo u soudu místa, kde svou práci obvykle vykonával naposledy, nebo
 - b) jestliže zaměstnanec obvykle nevykonává nebo nevykonával svou práci v jediné zemi, u soudu místa, kde se nachází nebo nacházela provozovna, která zaměstnance přijala do zaměstnání.“

- 13 Článek 21 uvedeného nařízení zní takto:

„Od ustanovení tohoto oddílu je možné se odchýlit pouze

1. dohodou o určení příslušnosti uzavřenou po vzniku sporu; nebo
2. dohodou o určení příslušnosti umožňující zaměstnanci podat návrh na zahájení řízení u jiných soudů než těch, které jsou uvedeny v tomto oddíle.“

Německé právo

- 14 Článek 25 Základního zákona Spolkové republiky Německo (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) stanoví:

„Obecná pravidla mezinárodního práva jsou součástí spolkového práva. Mají přednost před zákony a zakládají práva a povinnosti přímo obyvatelům spolkového území.“

- 15 Ustanovení § 18 zákona o organizaci soudnictví (Gerichtsverfassungsgesetz), ve znění vyhlášeném dne 9. května 1975, stanoví:

„Členové diplomatických misí zřízených na území, na kterém platí tento zákon, jejich rodinní příslušníci a jejich soukromé služební osoby jsou podle ustanovení Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích ze dne 18. dubna 1961 [...] vyňati z pravomoci německých soudů.[...]“

- 16 Ustanovení § 20 zákona o organizaci soudnictví zní takto:

„1. Pravomoc německých soudů se rovněž nevztahuje na zástupce jiných států a jejich doprovod, kteří se na úřední pozvání Spolkové republiky Německo nachází [v Německu a spadají do] působnosti tohoto zákona.

2. Pravomoc německých soudů se dále rovněž nevztahuje na jiné osoby než ty, které jsou uvedeny v odstavci 1 a v § 18 a § 19, pokud z ní jsou tyto osoby na základě obecných pravidel mezinárodního práva, na základě mezinárodních úmluv nebo jiných právních předpisů vyňaty.“

- 17 Ustanovení § 38 německého občanského soudního řádu (Zivilprozessordnung), ve znění vyhlášeném dne 5. prosince 2005, který je nadepsaný „Přípustná ujednání o určení příslušnosti“, v odstavci 2 stanoví:

„Příslušnost soudu prvního stupně může být dále dohodnuta, pokud alespoň jedna ze stran dohody nemá v tuzemsku obecně příslušný soud. Tato dohoda musí být uzavřena písemně, nebo pokud byla uzavřena ústně, musí být písemně potvrzena. [...]“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 18 Ahmed Mahamdia, alžírský a německý státní příslušník, má bydliště v Německu. Dne 1. září 2002 uzavřel s ministerstvem zahraničních věcí Alžírské demokratické a lidové republiky jako smluvní zaměstnanec smlouvu na dobu jednoho roku s možností prodloužení, jejímž předmětem byl výkon činnosti řidiče osobního vozidla u velvyslanectví tohoto státu v Berlíně.

- 19 Tato smlouva, která byla sepsána ve francouzštině, obsahuje doložku o určení příslušnosti, která zní takto:

„VI. Řešení sporů

V případě rozdílných názorů nebo sporu vyplývajících z této smlouvy jsou příslušné pouze alžírské soudy.“

- 20 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že v rámci své pracovní činnosti měl A. Mahamdia za úkol přepravovat hosty, spolupracovníky a dočasně také velvyslance. Kromě toho měl přepravovat zásilky velvyslanectví německým orgánům, jakož i na poštu. Diplomatičnou poštu přebíral a předával jiný pracovník velvyslanectví, kterého přepravoval A. Mahamdia. Z uvedeného rozhodnutí rovněž vyplývá, že mezi stranami je naopak sporné, zda A. Mahamdia poskytoval rovněž tlumočnické služby.

- 21 Dne 9. srpna 2007 podal A. Mahamdia proti Alžírské demokratické a lidové republice žalobu k Arbeitsgericht Berlin (Německo), v níž požadoval odměnu za práci přesčas, kterou podle svého tvrzení vykonal v průběhu let 2005 až 2007.

- 22 Dne 29. srpna 2007 byla A Mahamdiiovi dopisem chargé d'affaires velvyslanectví dána ke dni 30. září 2007 výpověď.

- 23 Žalobce poté podal k Arbeitsgericht Berlin dodatečný návrh ke svému původnímu návrhu, kterým napadl legalitu ukončení jeho pracovní smlouvy a požadoval odškodnění za výpověď a zachování svého pracovního poměru do ukončení sporu.
- 24 V rámci řízení týkajícího se výpovědi vznesla Alžírská demokratická a lidová republika námitku nepřislušnosti německých soudů, přičemž se dovolávala jak mezinárodních pravidel upravujících jurisdikční imunitu, tak doložky o určení příslušnosti obsažené v pracovní smlouvě.
- 25 Rozsudkem ze dne 2. července 2008 Arbeitsgericht Berlin této námitce vyhověl, a návrh A. Mahamdii v důsledku toho zamítl. Tento soud dospěl k závěru, že podle pravidel mezinárodního práva se na státy při výkonu jejich svrchovaných pravomocí vztahuje jurisdikční imunita a že činnost žalobce, která měla funkční vztah k diplomatické činnosti velvyslanectví, je vyňata z pravomoci německých soudů.
- 26 Žalobce v původním řízení podal proti tomuto rozsudku odvolání k Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg, který rozsudkem ze dne 14. ledna 2009 rozsudek Arbeitsgericht Berlin částečně zrušil.
- 27 Uvedl, že vzhledem k tomu, že žalobce byl řidičem velvyslanectví, nespadala jeho činnost do výkonu veřejné moci žalovaného státu, nýbrž představovala ve vztahu k výkonu svrchovanosti uvedeného státu pomocnou činnost. Na Alžírskou demokratickou a lidovou republiku se tedy v tomto sporu nevztahuje imunita. Kromě toho dospěl k závěru, že německé soudy jsou příslušné k rozhodnutí uvedeného sporu, jelikož velvyslanectví představuje „provozovnu“ ve smyslu čl. 18 odst. 2 nařízení č. 44/2001. Použijí se tedy pravidla uvedená v článku 19 tohoto nařízení. Uvedený soud v tomto ohledu zdůraznil, že i když je pravda, že „provozovna“ je obvykle místo provozování obchodní činnosti, čl. 18 odst. 2 nařízení č. 44/2001 se vztahuje i na velvyslanectví, jelikož zaprvé toto nařízení neobsahuje žádné ustanovení, které by diplomatická zastoupení států vylučovalo z jeho působnosti, a zadruhé velvyslanectví má vlastní vedení, které samostatně uzavírá smlouvy, včetně smluv v občanskoprávních věcech jako jsou pracovní smlouvy.
- 28 Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg rovněž odmítl doložku o určení příslušnosti stanovenou v dotčené pracovní smlouvě. Dospěl k závěru, že tato doložka nesplňuje podmínky stanovené v článku 21 nařízení č. 44/2001, jelikož byla uzavřena před vznikem sporu a zaměstnance odkazuje výlučně na alžírské soudy.
- 29 Alžírská demokratická a lidová republika podala k Bundesarbeitsgericht opravný prostředek „Revision“, přičemž se opírala jak o jurisdikční imunitu, která se na ni podle jejího názoru má vztahovat, tak o uvedenou doložku o určení příslušnosti.
- 30 Rozsudkem ze dne 1. července 2010 Bundesarbeitsgericht napadený rozsudek zrušil a vrátil věc k Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg. Bundesarbeitsgericht předkládajícímu soudu zejména nařídil, aby na základě předložených důkazů posoudil činnost žalobce v původním řízení, zejména činnost související s tlumočením, za účelem určení, zda ji lze považovat za svrchovanou činnost státu žalovaného v původním řízení. Kromě toho uvedený soud uložil Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg určit soud příslušný k rozhodnutí sporu v původním řízení zejména s ohledem na čl. 18 odst. 2 nařízení č. 44/2001, jakož i článek 7 Evropské úmluvy o imunitě států, která byla vypracována v rámci Rady Evropy a otevřena k podpisu států v Basileji dne 16. května 1972, v případě, že by z šetření vyplynulo, že se na uvedený stát nevztahuje jurisdikční imunita.
- 31 Co se týče práva použitelného na smlouvu dotčenou v původním řízení, Bundesarbeitsgericht rozhodl, že odvolací soud musí zjistit, zda si smluvní strany, které neprovedly výslovnou volbu rozhodného práva, implicitně zvolily alžírské právo jako právo, kterým se řídí smlouva. V tomto ohledu mohou být indiciemi takové skutečnosti, jako je jazyk smlouvy, původ žalobce nebo povaha jeho činnosti.
- 32 Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg má ve svém předkládacím rozhodnutí za to, že v souladu článkem 25 Základního zákona Spolkové republiky Německo mohou státy uplatňovat jurisdikční imunitu pouze ve sporech, které se týkají výkonu jejich svrchovanosti.

Podle judikatury Bundesarbeitsgericht přitom spory v oblasti pracovního práva mezi zaměstnanci velvyslanectví a dotčeným státem spadají do pravomoci německých soudů, pokud pracovník nevykonával pro stát, jehož je zaměstnancem, činnosti spadající mezi svrchované funkce tohoto státu.

- 33 V projednávaném případě předkládající soud „předpokládá“, že A. Mahamdia takové činnosti nevykonával, jelikož Alžírská demokratická a lidová republika neprokázala jeho účast na uvedených činnostech.
- 34 Uvedený soud má rovněž za to, že příslušnost německých soudů vyplývá z článků 18 a 19 nařízení č. 44/2001, ovšem pro účely uplatnění těchto článků je třeba ověřit, zda velvyslanectví představuje „pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu“ ve smyslu čl. 18 odst. 2 tohoto nařízení. Pouze v takovém případě lze totiž považovat Alžírskou demokratickou a lidovou republiku za zaměstnavatele, který má bydliště nebo sídlo na území členského státu.
- 35 V takovém případě by se nadto v souladu s čl. 21 bodem 2 nařízení č. 44/2001 v zásadě neuplatnila doložka o určení příslušnosti obsažená ve smlouvě dotčené v původním řízení vylučující příslušnost německých soudů.
- 36 Na základě těchto úvah se Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Jedná se v případě velvyslanectví státu, který nespadá do působnosti nařízení [č. 44/2001], nacházejícího se v některém z členských států o „pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu“ ve smyslu čl. 18 odst. 2 nařízení č. 44/2001?
- 2) V případě, že Soudní dvůr odpoví na první otázku kladně: Může doložka o určení příslušnosti, která byla uzavřena před vznikem sporu, založit příslušnost soudu, který nespadá do působnosti nařízení č. 44/2001, pokud by tato doložka o určení příslušnosti vylučovala příslušnost založenou podle článků 18 a 19 nařízení č. 44/2001?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 37 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 18 odst. 2 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že velvyslanectví představuje „provozovnu“ ve smyslu tohoto ustanovení, a zda je tedy toto nařízení použitelné pro účely určení soudu příslušného k rozhodnutí o žalobě podané proti třetímu státu zaměstnancem velvyslanectví tohoto státu, nacházejícího se ve členském státě.
- 38 Úvodem je třeba uvést, že nařízení č. 44/2001, které stanoví pravidla pro určení příslušnosti soudů členských států, se vztahuje na všechny občanskoprávní a obchodní spory s výjimkou určitých oblastí výslovně uvedených tímto nařízením. Jak vyplývá z bodu 10 tohoto rozsudku, oddíl 5 kapitoly II tohoto nařízení, který je tvořen články 18 až 21, stanoví pravidla pro určení příslušnosti ve sporech, jejichž předmětem jsou individuální pracovní smlouvy.
- 39 Co se týče územní působnosti nařízení č. 44/2001, z bodu 2 jeho odůvodnění a z posudku 1/03 ze dne 7. února 2006 (Sb. rozh. s. I-1145, bod 143) vyplývá, že účelem tohoto nařízení je sjednotit pravidla členských států pro určení příslušnosti, a to jak ohledně sporů v rámci Unie, tak ohledně sporů obsahujících mezinárodní prvek, s cílem odstranit překážky fungování vnitřního trhu, které mohou vyplývat z rozdílnosti vnitrostátních právních předpisů existujících v této oblasti.
- 40 Nařízení č. 44/2001, a konkrétně jeho kapitola II, do níž patří článek 18, totiž obsahuje soubor pravidel, která tvoří ucelený systém a která se použijí nejen na vztahy mezi

jednotlivými členskými státy, ale rovněž na vztahy mezi členským státem a třetím státem (viz výše uvedený posudek 1/03, bod 144).

- 41 Článek 18 odst. 2 uvedeného nařízení konkrétně stanoví, že uzavře-li zaměstnanec pracovní smlouvu se zaměstnavatelem, který má bydliště nebo sídlo mimo území Evropské unie, avšak má v některém členském státě pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu, je třeba pro účely určení příslušného soudu mít za to, že tento zaměstnavatel má bydliště nebo sídlo na území uvedeného státu.
- 42 V zájmu zajištění plné účinnosti tohoto nařízení, a zejména uvedeného článku 18 musí být v něm uvedené právní pojmy vykládány autonomním způsobem, který je tak společný všem státům (ohledně výkladu Bruselské úmluvy, v tomto smyslu viz zejména rozsudek ze dne 22. listopadu 1978, Somafer, 33/78, Recueil, s. 2183, bod 8).
- 43 Konkrétně, za účelem určení prvků, které charakterizují pojmy „pobočka“, „zastoupení“ nebo „jiná provozovna“ obsažené v čl. 18 odst. 2 nařízení č. 44/2001, je třeba při neexistenci upřesnění v textu nařízení zohlednit účel tohoto ustanovení.
- 44 V případě sporů týkajících se pracovních smluv stanoví oddíl 5 kapitoly II nařízení č. 44/2001 řadu pravidel, která, jak vyplývá z bodu 13 odůvodnění tohoto nařízení, mají chránit slabší smluvní stranu pravidly pro určení příslušnosti, která jsou jejím zájmům příznivější (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. května 2008, Glaxosmithkline a Laboratoires Glaxosmithkline, C-462/06, Sb. rozh. s. I-3965, bod 17).
- 45 Tato pravidla zaměstnanci zejména umožňují žalovat svého zaměstnavatele u soudu, který považuje za nejbližší svým zájmům, jelikož mu přiznávají možnost obrátit se na soud státu, v němž má zaměstnavatel bydliště nebo sídlo, na soud státu, v němž zaměstnanec obvykle vykonává práci, anebo na soud státu, v němž se nachází provozovna zaměstnavatele. Ustanovení uvedeného oddílu rovněž omezují možnost volby soudu ze strany zaměstnavatele, který žaluje zaměstnance, jakož i možnost odchýlit se od pravidel pro určení příslušnosti stanovených tímto nařízením.
- 46 Jak vyplývá z judikatury Soudního dvora týkající se pravidel pro určení příslušnosti ve věcech pracovních smluv, obsažených v Bruselské úmluvě (viz rozsudky ze dne 26. května 1982, Ivenel, 133/81, Recueil, s. 1891, bod 14; ze dne 13. července 1993, Mulox IBC, C-125/92, Recueil, s. I-4075, bod 18; ze dne 9. ledna 1997, Rutten, C-383/95, Recueil, s. I-57, bod 22, a ze dne 10. dubna 2003, Pugliese, C-437/00, Recueil, s. I-3573, bod 18), ustanovení oddílu 5 kapitoly II nařízení č. 44/2001 musí být vykládána s ohledem na snahu o zajištění odpovídající ochrany zaměstnance jakožto slabší smluvní strany.
- 47 Kromě toho v zájmu zajištění návaznosti mezi tímto nařízením a Bruselskou úmluvou musí být pojmy „pobočka“, „zastoupení“ nebo „jiná provozovna“ vykládány podle kritérií stanovených Soudním dvorem v judikatuře k čl. 5 odst. 5 této Bruselské úmluvy, který obsahuje tytéž pojmy a stanoví pravidla zvláštní příslušnosti ve sporech vyplývajících z provozování vedlejšího sídla podniku. Toto ustanovení bylo ostatně doslovně převzato do čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001.
- 48 Soudní dvůr při výkladu uvedených pojmů „pobočka“, „zastoupení“ nebo „jiná provozovna“ identifikoval dvě kritéria, která určují, zda žaloba týkající se provozování jednoho z těchto typů zařízení má spojitost s členským státem. Zaprvé, pojmy „pobočka“, „zastoupení“ nebo „jiná provozovna“ předpokládají existenci centra činnosti, které dlouhodobě vystupuje navenek jako prodloužení mateřského podniku. Toto centrum musí mít vedení a musí být materiálně vybaveno tak, že může vést jednání s třetími osobami, které se tak nemusejí obracet přímo na mateřský podnik (viz rozsudek ze dne 18. března 1981, Blanckaert & Willems PVBA, 139/80, Recueil, s. I-819, point 11). Zadruhé, spor se musí týkat buď úkonů souvisejících s provozováním těchto entit, nebo závazků, které na sebe vzaly jménem mateřského podniku, pokud mají být splněny ve státě, v němž se tyto entity nacházejí (v tomto smyslu viz výše uvedený rozsudek Somafer, bod 13).
- 49 Ve věci v původním řízení je třeba nejprve připomenout, že funkce velvyslanectví, jak vyplývá z článku 3 Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích, spočívá hlavně v zastupování

vysílajícího státu, v ochraně jeho zájmů, jakož i v podpoře vztahů s přijímajícím státem. Při výkonu těchto funkcí může velvyslanectví, jako kterákoliv jiná veřejnoprávní entita, jednat *iure gestionis* a nabývat práv a povinností občanskoprávní povahy v návaznosti zejména na uzavírání soukromoprávních smluv. Tak je tomu i v případě pracovních smluv uzavíraných s osobami, které nevykonávají činnost spadající do výkonu veřejné moci.

- 50 Co se týče prvního kritéria uvedeného v bodě 48 tohoto rozsudku, je třeba uvést, že velvyslanectví lze považovat za centrum činnosti, které dlouhodobě vystupuje směrem navenek a přispívá k identifikaci a zastoupení státu, jehož je prodloužením.
- 51 Pokud jde o druhé kritérium zmíněné v uvedeném bodu tohoto rozsudku, je zjevné, že předmět původního řízení, tedy spor v oblasti pracovních vztahů, má dostatečnou souvislost s fungováním dotčeného velvyslanectví stran řízení jeho zaměstnanců.
- 52 V případě pracovních smluv uzavřených velvyslanectvím jménem státu tedy velvyslanectví představuje „provozovnu“ ve smyslu čl. 18 odst. 2 nařízení č. 44/2001, pokud činnost zaměstnanců, s nimiž tyto smlouvy uzavřelo, souvisí s činnostmi *iure gestionis* vykonávanými velvyslanectvím v přijímajícím státě.
- 53 Před německými soudy i ve vyjádření předloženém v průběhu tohoto řízení o předběžné otázce Alžírská demokratická a lidová republika tvrdila, že uznání pravomoci soudu přijímajícího státu ve vztahu k velvyslanectví by znamenalo porušení pravidel mezinárodního obyčejového práva, kterým se řídí jurisdikční imunita, a že s ohledem na tato pravidla se nařízení č. 44/2001, a zejména jeho článek 18 na takový spor, o jaký jde v původním řízení, nepoužije.
- 54 V tomto ohledu je třeba uvést, že obecně uznávané zásady mezinárodního práva v oblasti jurisdikční imunity vylučují, aby v takovém sporu, o jaký jde v původním řízení, stát mohl být žalován u soudu jiného státu. Taková jurisdikční imunita států je zakotvena v mezinárodním právu a vychází ze zásady *par in parem non habet imperium*, jelikož stát nemůže být podřízen soudní pravomoci jiného státu.
- 55 Nicméně, jak uvedl generální advokát v bodech 17 až 23 svého stanoviska, za současného stavu mezinárodní praxe není tato imunita absolutní, ale je obvykle přiznávána, jestliže jsou předmětem sporu svrchované úkony vykonávané *iure imperii*. Naproti tomu ji lze vyloučit, jsou-li předmětem žaloby *acta iure gestionis*, které nespádají do výkonu veřejné moci.
- 56 S ohledem na obsah uvedené zásady mezinárodního obyčejového práva týkající se jurisdikční imunity států je tedy třeba mít za to, že tato zásada nebrání uplatnění nařízení č. 44/2001 v takovém sporu, jako je spor v původním řízení, v němž zaměstnanec požaduje vyplacení náhrady a zpochybňuje ukončení pracovní smlouvy, kterou uzavřel se státem, pokud soud, kterému byla věc předložena, konstatuje, že činnost vykonávaná tímto zaměstnancem nespadá do výkonu veřejné moci, nebo pokud nehrozí, že žaloba naruší bezpečnostní zájmy státu. Na základě tohoto konstatování může mít soud, kterému byl předložen takový spor, jako je spor v původním řízení, rovněž za to, že tento spor spadá do věcné působnosti nařízení č. 44/2001.
- 57 Z výše uvedeného vyplývá, že na první otázku je třeba odpovědět tak, že čl. 18 odst. 2 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že velvyslanectví třetího státu nacházející se na území členského státu představuje „provozovnu“ ve smyslu tohoto ustanovení ve sporu týkajícím se pracovní smlouvy uzavřené tímto velvyslanectvím jménem vysílajícího státu, pokud činnost vykonávaná zaměstnancem nespadá do výkonu veřejné moci. Přesnou povahu činnosti vykonávané zaměstnancem přísluší určit vnitrostátnímu soudu rozhodujícímu ve věci.

Ke druhé otázce

- 58 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 21 odst. 2 nařízení č. 44/2001 má být vykládán v tom smyslu, že se vztahuje na dohodu o určení příslušnosti uzavřenou před vznikem sporu, pokud uvedená dohoda stanoví výlučnou příslušnost soudu, který nespadá

do působnosti tohoto nařízení, a vylučuje příslušnost založenou zvláštními pravidly v článcích 18 a 19 tohoto nařízení.

- 59 Alžírská demokratická a lidová republika se domnívá, že uvedený článek nebrání tomu, aby smluvní strany doložkou obsaženou v pracovní smlouvě přiznaly soudu třetího státu příslušnost k rozhodování sporů týkajících se této smlouvy. V projednávané věci tato volba neznamená žádné znevýhodnění zaměstnance a je v souladu s vůlí smluvních stran, aby se smlouva řídila právem téhož státu.
- 60 Jak vyplývá z bodu 13 odůvodnění nařízení č. 44/2001, cílem zvláštních pravidel v oddíle 5 kapitoly II je zajistit zaměstnanci odpovídající ochranu. Podle judikatury Soudního dvora připomenuté v bodě 46 tohoto rozsudku je třeba při výkladu těchto pravidel uvedený cíl zohlednit.
- 61 Článek 21 nařízení č. 44/2001 omezuje možnost stran pracovní smlouvy uzavřít dohodu o určení příslušnosti. Taková dohoda tak musí být uzavřena po vzniku sporu nebo, je-li uzavřena dříve, musí zaměstnanci umožnit podat návrh na zahájení řízení u jiných soudů než těch, kterým uvedená pravidla přiznávají příslušnost.
- 62 Jak uvedl generální advokát v bodech 58 a 59 svého stanoviska, vzhledem k účelu článku 21 nařízení č. 44/2001 musí být posledně uvedená podmínka chápána v tom smyslu, že taková dohoda uzavřená před vznikem sporu musí přiznávat příslušnost k rozhodnutí o žalobě podané zaměstnancem i dalším soudům vedle soudů stanovených články 18 a 19 nařízení č. 44/2001. Důsledkem této dohody tedy není vyloučení příslušnosti posledně uvedených soudů, nýbrž rozšíření možnosti zaměstnance zvolit mezi několika příslušnými soudy.
- 63 Kromě toho ze znění uvedeného článku 21 nařízení č. 44/2001 vyplývá, že dohody o určení příslušnosti zaměstnanci „umožňují“ podat návrh na zahájení řízení u jiných soudů než těch, které jsou uvedeny v článcích 18 a 19. Z tohoto vyplývá, že toto ustanovení nemůže být vykládáno tak, že dohoda o určení příslušnosti se může uplatňovat výlučně, a zakázat tak zaměstnanci podat návrh na zahájení řízení k soudům, které jsou příslušné na základě uvedených článků 18 a 19.
- 64 Cíle chránit zaměstnance jako slabší smluvní stranu, připomenuté v bodech 44 a 46 tohoto rozsudku, by totiž nebylo dosaženo, pokud by soudy, které určují uvedené články 18 a 19 za účelem zajištění této ochrany, mohly být vyloučeny doložkou o určení příslušnosti sjednanou před vznikem sporu.
- 65 Ze znění ani z účelu článku 21 nařízení č. 44/2001 dále nevyplývá, že taková dohoda nemůže přiznat příslušnost soudům třetího státu pod podmínkou, že nevylučuje příslušnost přiznanou na základě článků nařízení.
- 66 Z výše uvedeného vyplývá, že na druhou otázku je třeba odpovědět tak, že čl. 21 odst. 2 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že se vztahuje na dohodu o určení příslušnosti uzavřenou před vznikem sporu v rozsahu, v němž tato dohoda dává zaměstnanci možnost podat návrh na zahájení řízení vedle soudů běžně příslušných na základě zvláštních pravidel v článcích 18 a 19 tohoto nařízení i k jiným soudům, případně včetně soudů nacházejících se mimo Unii.

K nákladům řízení

- 67 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 18 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být vykládán v tom smyslu, že velvyslanectví třetího státu nacházející se na území členského státu představuje „provozovnu“ ve smyslu tohoto ustanovení ve sporu týkajícím se pracovní smlouvy uzavřené tímto velvyslanectvím jménem vysílajícího státu, pokud činnost vykonávaná zaměstnancem nespadá do výkonu veřejné moci. Přesnou povahu činnosti vykonávané zaměstnancem přísluší určit vnitrostátnímu soudu rozhodujícímu ve věci.

- 2) Článek 21 odst. 2 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že se vztahuje na dohodu o určení příslušnosti uzavřenou před vznikem sporu v rozsahu, v němž tato dohoda dává zaměstnanci možnost podat návrh na zahájení řízení vedle soudů běžně příslušných na základě zvláštních pravidel v člancích 18 a 19 tohoto nařízení i k jiným soudům, případně včetně soudů nacházejících se mimo Unii.

Podpisy.

* Jednací jazyk: němčina.

